

Kartpostallarla Balkan Savaşı, yazar Güney Dinç'in Dedeğaç'ta bulunan 11. Piyade Tümeni'ne bağlı 11. Tabur Nişancı Bölüğü'nde mülazım olarak görev yapan, genç bir Osmanlı subayı olan dedesi Mehmet Nail Bey'in bıraktığı görsellere dayalı olarak yazılmış. Mehmet Nail Bey de pek çok Osmanlı subayı ve aydını gibi tüm yaşamını ülkesinin savunmasında geçirmiş, savunma öncesi dönemi ise buna bir hazırlık süreci olarak yaşamış.

□ Erdal ASLAN

Güney Dinç'in dedesi Mehmet Nail Bey, kendi kuşağındaki pek çok meslektaş gibi ömrü bir cepheden diğerine koşmakla geçtiğinden ailesiyle bir arada pek az bulunabilmiş. "İki büyük savaşın devre arasında sözlüsü ile evlenme olanağı bulabilmiş. Ancak birkaç hafta sürebilmiş mutlu yaşamları" Mehmet Nail Bey, oldukça kısa süren ve Çanakkale Savaşı'nda son bulan yaşamı boyunca yalnızca ulusunun bağımsızlığı ve özgürlüğünü savunarak can vermekle kalmamış, aynı zamanda görevi sırasında bulunduğu Balkan ülkelerinde, ağırlıklı olarak Bulgaristan'da son derece bilinçli bir biçimde topladığı kartpostallar ve diğer görsellerle birlikte, gelecek dönemler için ibret dersleriyle dolu bu dramatik dönemi yazacak olan tarihçilere ya da tarihe ilgi duymayan ötesinde emek veren duyarlı kalemlere son derece önemli bir kaynak malzeme bırakmış.

TARİH İNCELEMESİNİN ANA MALZEMELERİ

Bu görsel kanıtlar, tarihçiliğin sadece devlet kayıtlarına, Batı'nın Osmanlı ve Türk algısını yansıtan Fransızca ve Almanca'dan çevrilen tarih kitaplarına dayalı olarak yazıldığı ve öğretildiği bir döneme ait. Mehmet Nail Bey, belki savaş sonrası hayatta kalabileceği umuduyla mektuplarında, "Refika-i Hayatım", "Muazzez Refikam" Sevgili Lütfiyecimim" diye hitap ettiği eşiyile ve "Huzur-ı Velinimetlerime, Muhterem Ebeveyne" diye hitap ettiği anne ve babasıyla birlikte geçireceği mutlu, özgürlük ve barış günlerinde, çocuklarına ve torunlarına onu hatırlatacak belgeler olarak, belki de onların bu dönemleri doğru bir biçimde anlamalarını, tarih kavrayışlarını sağlıklı bir biçimde oluşturmalarını sağlayacak ibret vesikaları olarak seçilmişlerdi. Ancak sonuçta tarihin ve tarihçilerin yapıtaşlarını oluşturan, kanıt ve tanıklar olarak, Balkan Savaşı ile ilgili bir tarih incelemesinin ana malzemesi oldukları.

Kuşkusuz, Mehmet Nail Bey bir gün ülkesinin önemli bir hukuk ve insan hakları alanında savaşacak olan torunu Güney Dinç tarafından dillendirileceklerini, konuşturulacaklarını, aslında aileye özel olmalarına karşın, tüm insanlıkla paylaşılacaklarını bilmezdi.

Güney Dinç'in kendi ifadeleriyle tarihin bu önemli tanıkları "bir akordeon'u anımsatan, oldukça kalın, siyah beyaz ciltli iki fotoğraf albümü, uçları işlemeli, muska gibi sarılmış bir mendilin içinde zarflarıyla birlikte bir tomar mektup ve Birinci Dünya Savaşı komutanlarının resimlerinde görülen türde Osmanlı Devle-

ti'ne ait, ortası mineli, yıldız biçimindeki gümüş madalya ve kırmızı beyaz şeritli nişanlardan oluşuyordu."

Balkan Savaşı ile ilgili fotoğraf, temsili resim ve kartpostallardan oluşan bu malzemeler, o dönemin dünyasında ülkeden ülkeye, elden ele dolaşan çok önemli propaganda araçları olarak dönemin atmosferini adeta yeniden canlandıran bir etkiyle yansıtıyor. Özellikle fotoğraf ve görseller ilk kez Kırım Savaşı'nda tarihin herhangi bir anındaki görüntüsünü donduran bir kanıt olarak kullanılır. Bu algı özellikle Balkan Savaşı'ndan itibaren yoğunlaşmış, Birinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde tüm dünya kamuoyunda tartışmasız kabul görür. Bu nedenle de görseller devletlerin ve devlet kurma mücadelesi veren ulusların, kamuoyunda kendilerine destek yaratmak isteyen hareketlerin en önemli propaganda araçları olarak kullanılır.

Kartpostallarla Balkan savaşlarını ilginç ve önemli kılan en temel özellik, tamamen Mehmet Nail Bey'in derlediği kartpostal, resim, fotoğraf ve karikatürlere dayalı olarak yazılması. Yaşanmış olan dramatik bir geçmişin farklı anlarından kesitler sunan tarihin bu görsel tanıklarının, tarihsel bir metin oluşturacak şekilde sunulması, dünyada tarihçilik alanında yaygın olarak rastlanan bir durum olmasına karşın, Türkiye'de henüz pek de görülen bir durum değil. Resimler, fotoğraflar, kartpostallar, minyatürler, gravürler, propaganda afişleri, görsel tarihsel bilgi kaynakları ve objeler, Türk tarihçiliğinde daha çok yazılı metinleri süsleyen, ilgi çekici hale getiren tasarım unsurları olarak algılanır.

Güney Dinç'in kitabı dünya tarihçiliğindeki örneklerinde olduğu gibi kitabın yazımında fotoğraf ve kartpostalların esas alınmış olması bakımından son derece önemli bir çalışma. Bu özelliği ile Türkiye'de bir tarihsel süreci görselleri esas alarak yazan bir yaklaşımın örneklerinden bir tanesini, belki de ilkini vermiş olması açısından son derece ilgi çekici.

Yirmi üç bölümden oluşan kitabın son iki bölüm dışında, neredeyse tamamı Birinci Balkan Savaşı ile ilgili. Kitabın Birinci Balkan Savaşı'nı esas almış olması, yazarının da vurguladığı üzere, Mehmet Nail Bey'in biriktirdiği ve ailesine gönderdiklerinden oluşan görsellerin oldukça önemli bir bölümünün 1912-1913 yılları-

Kartpostallarla Balkan Savaşı

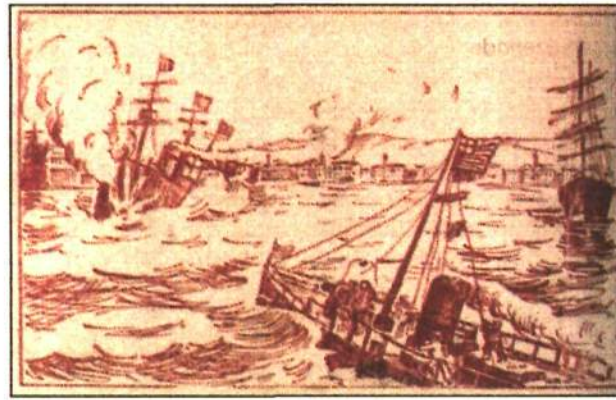
"Sofya Cezaevi" - "Osmanlı esirlerinin Sofya'da buldukları yeni cezaevi" D. Bajdaroff, Sofya

"Nazım Paşa'nın öldürülüşü" Vestnikarska Agensiya, Sofya

"Bulgar kışlasında Türk esirler"

"Bulgar mayın gemisi tarafından batırılan Türk kruvazörü"

na ait olmasına dayanır.

AVRUPA VE OSMANLI'N EN BUNALIMLI DÖNEMLERİ

Kitabın ilk dört bölümünde savaşa giden süreç anlatılıyor: "20. Yüzyılın Başlarında Balkanlar", "Balkan Birliği ve Osmanlı Devleti", "Balkan Birliği'nin ve Avrupa'nın Büyüklerinin Ortak Beklentileri" ve "Savaş Doğru" başlıkları altında Balkan Savaşı'na uzanan süreç Osmanlı devleti, Avrupa'nın büyük güçleri ve milliyetçiliğin cazibesi altındaki Balkanlar'ın başat etnik toplulukları açısından tüm yönleri ile irdeleniyor. Özellikle yakın geçmişte tüm dünyanın gözü önünde Balkanlar'da yaşanan drama da ışık tutacak bir biçimde, tarihten çıkarılması gereken dersler yeniden hatırlatılıyor. Alman-

ya'nın, hem Osmanlı devletine hem de Bulgaristan'a diğer ülkelerin beş on yıl önce kullanmayı bıraktığı eski silahları sattığını ve bu silahların kullanımını öğretme adına ordularını, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nda ordu ve devlet yönetimini nasıl ele geçirdiğini anlatırken, savaşı nasıl bir kirli kazanç aracı haline getirdiğini, resimler ve fotoğraflarla göz önüne seriyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun cahil, hırslı, çağdışı bir anlayışa ve dünya kavrayışına sahip imparatorlar, devlet adamları, komutanlar ve bürokratların yönetiminde, Avrupa'nın büyük güçlerinin elinde bir oyuncığa dönüştürüldüğü günümüzdeki durumlarla da benzerlikler kurularak sunuluyor.

Kitapta yer alan görsellerin önemli bir bölümü Balkan savaşlarında cephelerin, halkın, ordunun, kentlerin durumunu oldukça dramatik bir biçimde göz önüne getiriyor. On dört bölüm başlığı altında sınıflandırılarak verilmiş olan karelerde, Avrupa'nın büyük güçlerinin "Doğu Sorunu" olarak adlandırdıkları paylaşım sorununu aslan payını alarak halletmek ve savaşı kıskırtılabilmek için hangi yollara başvurduğu örneklerle gün ışığına çıkarılıyor.

Balkanlar'ı, burada yaşayan halklar ve Osmanlı İmparatorluğu için neredeyse imparatorluğun başkentine, Çatalca önlerine kadar uzanan bir yangın yerine çeviren fitili ateşlemek için birbirleriyle nasıl yarıştıkları, onların bakış açısını temsil eden propaganda araçları olarak kullandıkları kartpostallar üzerinden sergileniyor. Aynı zamanda sonuçlarının bıraktığı etkiler nedeniyle "Türk Ulusçuğu" nun da doğum yeri olan Balkanlarda, Türklere karşı sergilenen vahşetin aslında bitmeyen, farklı araçlar ve yöntemlerle sürdürülen tarihsel bir hesaplaşmanın, bir kavga'nın en önemli aşaması olduğu anlatılıyor.

Kitabın son iki bölümünde "İkinci Balkan Savaşı" ve özellikle "Son Söz Yerine: 'Doğu Sorunu'ndan, 21. Yüzyılın 'Evrensel Sorunu'na" başlıkları altında günümüz dünyasında yaşanan olaylarla ilgi kuruluyor. Kitap, özellikle tarih öğretmenlerinin ve tarih bölümü öğrencilerinin Balkan Savaşı ile ilgili çok çeşitli görsel malzemeyi bir arada bulabilecekleri bir eser.

Görsel kanıtlar, ilgili olduğu durumları çok etkili bir biçimde yansıtır; binlerce sözcükle bile ifade edilemeyen, bir şeylerin daima eksik bırakılabileceği olay ya da olgu, bir fotoğraf, kartpostal ya da karikatürle çok daha çarpıcı bir biçimde anlatılabilir. Güney Dinç'in kaleme aldığı *Kartpostallarla Balkan Savaşı*, görsellerin bu anlatım gücünü taşıyan bir kitap. Sonuç olarak tarihe sadece geçmişte kalarak bakkan değil, aynı zaman

da bugünü ve geleceği kavrayışımıza da taban oluşturacak bir yaklaşımla Balkan Savaşları'nı sunan, değerlendiren, keyifle ve bir solukta okunabilecek bir kitap. Özellikle de 1912'de Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'da düşürüldüğü ve kurtulmadığı tuzağa, yüzyıl sonra 2012'de Anadolu'da yeniden düşmemek için incelenmesi gereken bir kitap. ■

Kartpostallarla Balkan Savaşı (1912-1913)/ Güney Dinç/ Yapı Kredi Yayınları/ 278 s.